

Hankereki 3.8.04 /MN;

HATTULA RETULANSAARI YLIKARTANON TALLI
Koekuopitus 28.7.2003.

Suomen Kulttuuriperinnön Säätiö
FM Jouni Taivainen

SISÄLLYS	SIVU
1. ARKISTOTIETOJA	2
2. JOHDANTO	3
3. TUTKIMUSKOHTEEN SIJAINTI JA MAASTO	3
4. TUTKIMUKSET	3
5. LÖYDÖT JA HAVAINNOT	3
Koekuoppa 1	
Koekuoppa 2	
6. TULKINTA JA YHTEENVETO	5
7. KARTAT	
Ote peruskartasta	
Yleiskartta	
Tasokartta, koekuoppa 2	

1. ARKISTOTIETOJA

Kunta:	Hattula (ent. Tyrvääntö)
Kylä:	Retula
Kohde:	Ylikartanon tallirakennus
Maanomistaja:	Suomen Kulttuuriperinnön Säätiö, PL 319, 00121 Helsinki
Sijainti:	PK 2132 05 Tyrvääntö X = 6785 10, y = 2517 38, z = n.90
Aiemmat tutkimukset:	Inv. Äyräpää 1933 (Retulansaari, MV/ark. os.) Inv. Ojala 1940 (Tyrvääntö, MV/ark. os.) Inv. Saukkonen 1985 (Hattula, MV/ark. os.) Inv. Taivainen 1997 (Tyrvääntö, MV/RHO) Ylikartanon rakennusten kartoitus Malm, Sihvonen 2000 (MV/RHO) Ylikartanon karjapihan kaivauskertomus 2001, Taivainen (MV/RHO)
Aiemmat löydöt:	KM 2001079:1-26
Löydöt:	-
Negatiivit:	-
Kartat:	Ote peruskartasta PK 2132 05 Tyrvääntö mk 1:10 000 Yleiskartta, mk 1:200 Tasokartta, koekuoppa 2, mk 1:25

2. JOHDANTO

Hattulan Retulansaareissa sijaitsevan Ylikartanon tallirakennuksen betonilattia oli korjaustöiden takia piikattu pois. Kartanon nykyisen omistajan toimesta (Suomen Kulttuuriperinnön Säätiö) esitettiin toivomus, että lattian kohdalle tehtäisiin jonkinlainen arkeologinen koetutkimus ennen kuin sen päälle valetaan uusi betoni. Ylikartanon karjapihalla tehtiin vuonna 2001 salaojatyömaan yhteydessä arkeologinen tutkimus, josta on raportti Museoviraston rakennushistorian osaston arkistossa (ks. arkistotiedot tämän raportin yhteydessä). Noissa tutkimuksissa havaittiin, että alueella on kauttaaltaan säilynyt vaihtelevan paksuinen musta kulttuurikerros, joka sisältää erilaisia historiallisen ajan rakenteita, kuten vanhoja peruskiveyksiä, likamaakuoppia, liesiä yms.

Tämän kertaisen koetutkimuksen tavoitteena oli selvittää onko kulttuurikerroksia säilynyt myös tallirakennuksen sisällä. Tallin iästä ei ole tarkkaa tietoa, mutta sen arvellaan olevan 1800 –luvulta. Kenttätutkimuksiin varattiin aikaa yksi päivä. Tallin sisään tehtiin kaksi koekuoppaa. Tutkimuksen suorittajina olivat FM Jouni Taivainen ja FM Tiina Jäkärä.

3. TUTKIMUSKOHTEN SIJAINTI JA MAASTO

Retulansaari on Vanajaveden suurin saari, jonka keskellä sijaitsee Retulan kyläkeskus. Sen muodostaa kolme taloa, jotka sijaitsevat kyläraitin varressa rinnakkain. Näistä keskimäinen on Ylikartano, mäen korkeimmalla kohdalla. Kylän ympärillä aukeavat laitumet ja pellot ja niityt. Saari on tunnettu lukuisista muinaisjäännöksistään, jotka ajoittuvat pääasiassa merovinki-viikinkiajalle. Tämän kertaisten tutkimusten kohteena oli Ylikartanon karjapihalla sijaitsevan tallirakennuksen lattian alaiset kerrostumat. Karjapiha sijaitsee kylämäen koillisrinteellä.

4. TUTKIMUKSET

Tallin sisään tehtiin kaksi koekuoppaa, jotka kaivettiin pohjaan asti. Kaikki maa seulottiin 5 mm silmäkokoisella seulalla. Korkeuksia sisätiloissa ei vaa'ittu, vaan mittaukset tehtiin taittomitalla maanpinnasta alaspäin. Yleiskarttana käytettiin vuoden 2001 tutkimusten yleiskarttapohjaa, johon lisättiin tämän kertaisten koekuopat. Kuvausdokumentointi tehtiin normaalisti mustavalkoisella kinofilmillä. Jostain syystä nämä kuvat eivät onnistuneet. Onneksi mukana olleella digikameralla saatiin onnistuneet kuvat, joista kaksi on liitetty tämän kertomuksen sisään.

5. LÖYDÖT JA HAVAINNOT

Koekuoppa 1

Koekuopan paikka valittiin sattumanvaraisesti tallirakennuksen etelänurkan tuntumasta (ks yleiskartta). Koekuopan koko oli noin 1 x 1 metriä. Päällimmäisenä oli betonilattian alle tuotua täyttösoraa. Sitä oli noin 25-30 cm vahvuudelta. Sen alapuolelta jatkui musta likamaa 90 cm syvyyteen, josta alaspäin alkoi koskematon vaalea hietasoraa. Löytöinä koekuopasta tuli likamaan pintaosista maatumutta lantaa sekä kauttaaltaan muutama hiilen murunen, pieniä tiilen paloja sekä muutamia pieniä laastin muruja. Mitään ajoittavaa koekuopasta ei tullut. Maaperä oli melko kivetöntä, mutta sisälsi joitakin noin nyrkin kokoisia kiviä, joista jotkut vaikuttivat palaneilta. Löytöjä ei luetteloitu.

Koekuoppa 1:n kaivuuta. Täytesoran poistoa. Oikealla näkyy kappale betonilattiaa. Jouni Taivainen.

Koekuoppa 2

Koekuoppa tehtiin tallin kaakkoisseinän viereen (ks. yleiskartta). Päällimmäisenä oli betonilattian alle tuotua täyttösoraa. Sitä oli noin 30 cm vahvuudelta. Tästä alkoi musta likamaa, joka jatkui 80 cm syvyyteen. Sen alapuolella alkoi vaalea hietasora. Paikoitellen alkoi 20 cm syvyydessä kolahdella isompia kiviä lapioon. Tästä paljastui nykyistä rakennusta vanhemman rakennuksen etelä-pohjoissuuntainen peruskiveys, joka meni nykyisen tallirakennuksen peruskiveyksen alle vinottain. Laajensin koekuoppaa hieman, jotta saisin selvyyttä kiveyksen laajuudesta. Ilmeni, että noin metrin päässä seinästä pohjoiseen se laajeni leveäksi kiveykseksi (ks. tasokartta). Päätimme poistaa seinälinjan vierestä kiveystä noin 75 cm leveydeltä. Kiveyksen alla oli muutamia erittäin maatuneita puun kappaleita, ehkäpä lattialautoja. Kaivoimme sen alta paljastuvaa likamaata ja heikompaa kiveystä alaspäin, kunnes saavutimme koskemattoman pohjamaan. Löytöinä tästä koekuopasta tuli aivan likamaan pinnasta kirkkaan ikkunalasin sirpale, taottu pieni rautanaula, kanan luu ja maatuneita lantakokkareita. Alempaa tuli muutama palaneen saven kappale sekä pieniä tiilen muruja. Aivan pohjalta tuli kolmiomaisen vihreän ikkunalasin kappale, joka oli yhdeltä sivulta nyrhitty. Lasin koko oli 13 x 14 x 17 mm, paksuun noin 1 mm. Lisäksi pohjalta tuli pieni murena liitupiippua. Pala oli liitupiipun pesän kappale. Siinä oli säilyneenä pesälle ominainen nyppe pohjaosassa. Pala oli koristelematon. Sen koko oli 8 x 8 x 12 mm. Löytöjä ei luetteloitu.

Koekuopassa 2 paljastettua kiviperustaa. Lastan kärjen kohdalla tiilen kappale. Jouni Taivainen.

6. TULKINTA JA YHTEENVETO

Koetutkimukset paljastivat, että tallirakennuksen alla on säilynyttä kulttuurikerrosta noin 50-60 cm paksuudelta. Löydöt koekuopista olivat kulttuurikerroksen paksuuden nähden yllättävän vähäisiä. Havaintojen perusteella vaikuttaa siltä, että osa kulttuurikerroksen paksuudesta on muodostunut paikalla olleen tallin myötä. Tähän viittaavat kulttuurikerroksen pintaosista löytämämme maatuneet lantakokkareet. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että tämän kerrostuman alla on vanhempi kerrostuma, joka sisältää mm. palaneen saven kappaleita/-muruja, liitupiipun kappaleen, nyrhityn ikkunalasin palan, tiilen- ja laastin muruja sekä muutamia palaneita kiviä. Selvin merkki vanhempaan kerrostumaan on koekuopan 2 kivinen etelä-pohjoissuuntainen seinälinjan perustus, joka laajeni isommaksi kiveykseksi koekuopan 2 pohjoispäässä. Tutkimusten lyhyiden vuoksi jäi kuitenkin avoimeksi mikä kyseessä oleva kiveyksenlaajentuma on ollut. Yksi mahdollisuus voisi olla kivetty lattia, toinen esim. uunin tms. perustus, mutta yhtä hyvin muut tässä mainitsemattomat mahdollisuudet tulevat kyseeseen. Koekuopassa 2 havaittu peruskiveys ja kiveyksen laajentuma voivat liittyä vuoden 2001 tutkimuksissa profiili C:ssä samalla kohdalla havaittuun likamaakerroksen paksuntumaan, joka sisälsi harvakseltaan nyrkin kokoisia kiviä ja erittäin runsaasti mm. kalansuomuja, -pänluita, palanutta savea, kuonaantunutta savea/kiveä yms. Koekuopassa 2 havaittu peruskiveys osuu täsmälleen vuoden 2001 tutkimuksissa havaittuun Profiili C:n rakenteeseen C2, joka tuolloin on tulkittu nokimaa/likamaakuopaksi?, mutta voisi tämän kertaisten havaintojen perusteella olla myös peruskiveykselle kaivetun kuopan ja peruskiveyksen jäänte. (ks. vuoden 2001 tutkimuskertomus 6.3. Profiili C, rakenne C2 ja rakenne C3, sivut 6-7).

Koekuopan 2 pohjakerroksesta tulleet nyrhitty ikkunalasin palanen ja liitupiipun katkelma ajoittavat ko. kerrostuman aikaisintaan 1600 -luvulle, koska nykyisen tallin rakentamisajankohtana pidetään 1800 -lukua, voidaan päätellä, että tallirakennuksen alla oleva kerrostuma ajoittuu noin 1600-1800-luvulle sisältäen nykyistä tallirakennusta vanhempaa esine yms. löydöstöä sekä kiinteitä rakenteita. Koetutkimusten löydöt tuntuvat sopivan hyvin vuoden 2001 tutkimusten havaintoihin ja ajoituksiin.

Mynämäessä 30.7.2003

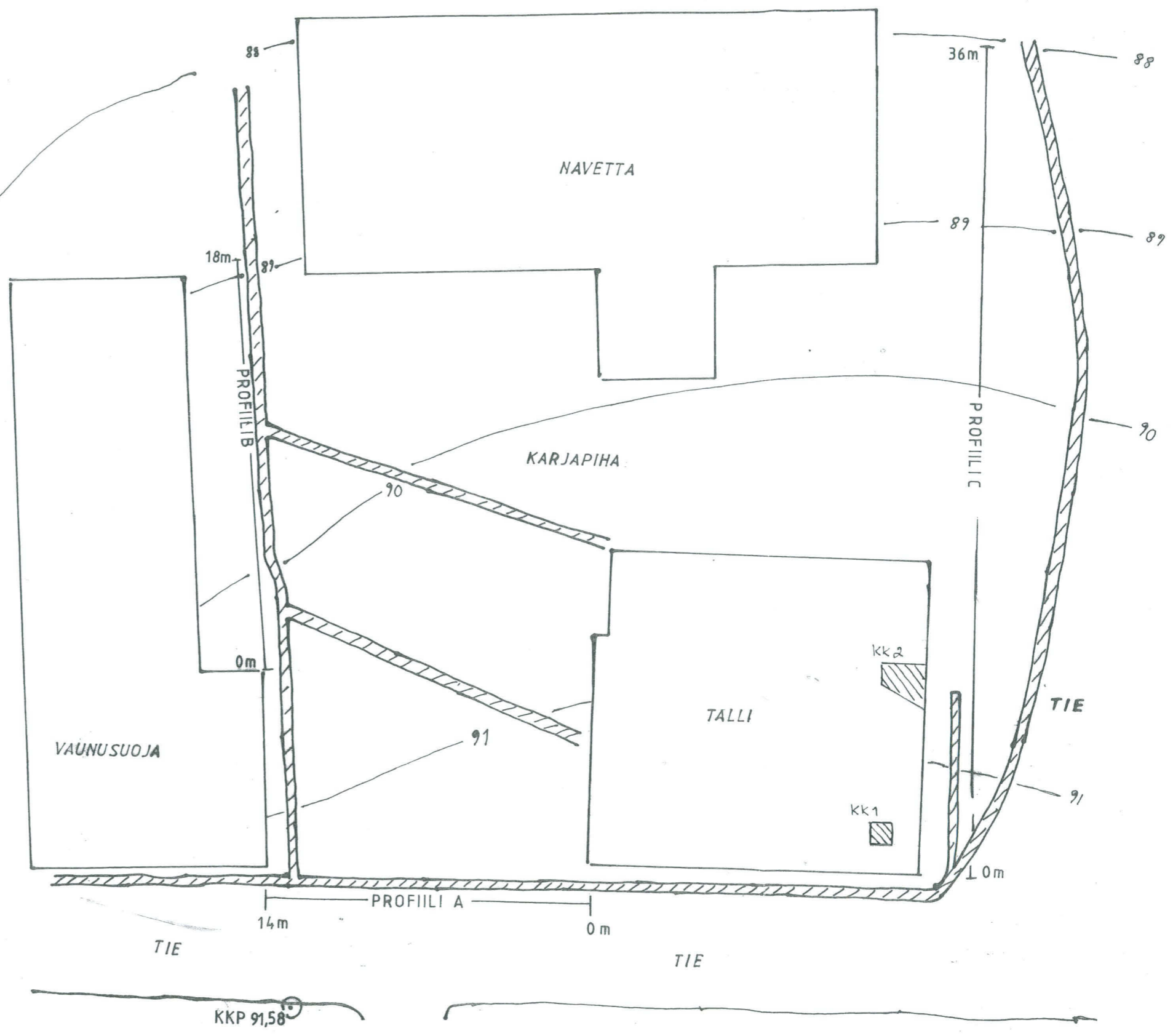
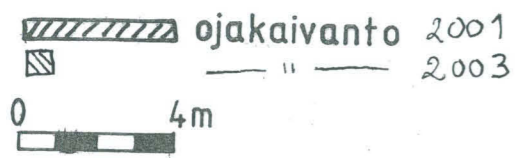

Jouni Taivainen

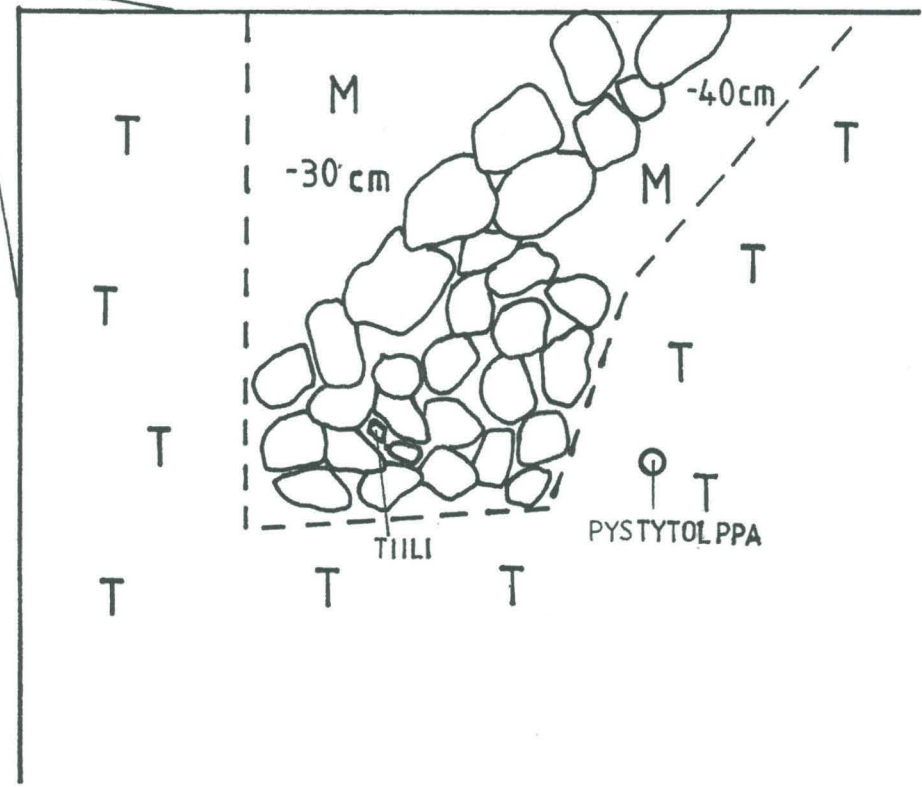

Hattula, Retula
 Ylikartanon karjapiha
 J.Taivainen 2001 / 2003
 yleiskartta
 kartta 2
 MK 1:200
 Piirt. J.Taivainen

SEINÄ

- M musta likamaa
  - T täyttösora
  - kivi
-

RETULA YLIKARTANO TALLI
J. TAIVAINEN 2003
MK 1:25 Koekuoppa 2